

Azadaliyev, Sh., Akova, O. (2024). Azerbaycan'ın turizm sektörünün yeşil ekonomi çerçevesinde incelenmesi, *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 155-180.

AZERBAJCAN'IN TURİZM SEKTÖRÜNÜN YEŞİL EKONOMİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Shahin AZADALIYEV*
Orhan AKOVA**

Öz: Küresel iklim değişikliği ve çevresel bozulmalar turizm sektörünün yeşil ekonomi perspektifinden değerlendirilmesini sektörün sürdürülebilirliği açısından önemli hale getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, Azerbaycan turizminin yeşil ekonomi ve sürdürülebilirlik çerçevesinde analiz etmektir. Ayrıca, Azerbaycan turizm sektörünün GSYİH'ye katkısı, istihdama etkisi ve sürdürülebilir kalkınma potansiyeli incelenecektir. Çalışmada, veriler ikincil kaynaklardan literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Ayrıca, konu ile ilgili olarak mevcut durumu analiz etmek için SWOT analizi yapılmıştır. Yapılan literatür taraması ve SWOT analizinin sonuçlarına göre; Azerbaycan, zengin doğal kaynaklara ve turizm potansiyeline sahip olmakla birlikte yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm alanlarında altyapı, yatırım, tanıtım ve çevre bilinci eksikliği gibi zayıf yönleri bulunmaktadır. Bununla birlikte yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım, kurtarılan bölgelerin turizm potansiyelini değerlendirme, uluslararası iş birlikleri, dijitalleşme ve yeşil ekonomi uygulamalarını geliştirme fırsatları mevcuttur. Bunların yanı sıra iklim değişikliği, doğal afetler, bölgesel istikrarsızlıklar ve sürdürülebilir turizm başarısızlıklarından kaynaklanan tehditler de göz ardı edilmemelidir. Çalışmadaki analizin sonuçlarının, Azerbaycan'ın turizm sektörünün geliştirilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi için politika önerilerinin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: yeşil ekonomi, sürdürülebilir turizm, SWOT analizi, Azerbaycan

ANALYSIS OF AZERBAIJAN'S TOURISM SECTOR WITHIN THE FRAMEWORK OF GREEN ECONOMY

Abstract: Global climate change and environmental degradation have made the evaluation of the tourism sector from a green economy perspective important for the sustainability of the sector. The aim of this study is to analyse Azerbaijan tourism within the framework of green economy and sustainability. In addition, the contribution of Azerbaijan's tourism sector to GDP, its impact on employment and its sustainable development potential will be analysed. In the study, data were obtained from secondary sources through literature review. In addition, a SWOT analysis was conducted to analyse the current situation in relation to the subject. According to the results of the literature review and SWOT analysis, although Azerbaijan has rich natural resources and tourism potential, it has weaknesses such as lack of infrastructure, investment, promotion and environmental awareness in the fields of green economy and sustainable tourism. However, there are opportunities to invest in renewable energy resources, to evaluate the tourism potential of

* Öğrenci, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği A.B.D, Doktora Programı, shahin.azadaliyev@ogr.iu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9395-3585.

** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, İstanbul/Türkiye, oakova@istanbul.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7740-2938.

recovered regions, to develop international cooperation, digitalisation and green economy practices. In addition, threats from climate change, natural disasters, regional instability and sustainable tourism failures should not be ignored. The results of the analysis in the study are expected to contribute to the formulation of policy recommendations for the development and sustainability of Azerbaijan's tourism sector.

Keywords: *green economy, sustainable tourism, SWOT analysis, Azerbaijan*

Küresel iklim değişikliği, doğal kaynakların aşırı tüketimi ve çevresel bozulma gibi sorunlar, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu nedenle, turizm sektörünün çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri dikkate alınarak, sürdürülebilir bir yaklaşımla yönetilmesi kritik önem taşımaktadır. Turizm sektörü, birçok ülkenin ekonomisinde önemli bir rol oynamakta ve istihdam yaratmaktadır. Ancak, aynı zamanda doğal kaynakların tüketimi, atık üretimi ve sera gazı emisyonları gibi olumsuz çevresel etkilere de neden olmaktadır. Yeşil ekonomi, bu olumsuz etkileri en aza indirerek, turizm sektörünün sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Literatürde, yeşil turizm, ekoturizm, sürdürülebilir turizm gibi kavramlar, turizm sektörünün çevresel etkilerini anlamak için son dönemde yaygın bir şekilde araştırılmaktadır.

Literatürde yeşil ekonomiyle ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla yeşil turizm uygulamaları (Zainudin ve diğerleri 2018), yeşil ekonomiye dönüşümü (Owners ve diğerleri, 2019), bölge ekonomisinin çeşitlendirilmesi ve yeşil ekonomi (Brel ve diğerleri, 2020), yeşil ekonomi bağlamında sürdürülebilir kalkınma (Han ve Li, 2021), teknolojik ilerleme ve ekolojik ekonomi (Yang ve diğerleri, 2022), yeşil turizm unsurlarının entegrasyonu ve yeşil turizmin potansiyel faydaları (Yu ve Song, 2022), turizm sektörünün yeşil ekonomiye geçişi ve yeşil stratejiler (Stoican ve diğerleri, 2022), yeşil ekonomi kavramının uygulanması (Nugroho ve diğerleri, 2023), yeşil ekonomi girişimleri (Hidayat ve diğerleri, 2023), yeşil finansın yeşil inovasyona etkisi (Ji ve diğerleri, 2023), yeşil ekonomi ve ekoturizm kavramlarının turizm alanında uygulanması (Zazilah ve Mecha, 2023) ile ilgilidir. Literatürde de görüldüğü gibi birçok araştırmacı hem nicel hem de nitel yöntemler kullanarak belirli ülkelerin veya bölgelerin çeşitli değişkenlerini de dikkate alarak turizm ve yeşil ekonomi ilişkisini araştırmıştır.

Bu çalışma, Azerbaycan'ın turizm potansiyelini, mevcut politikalarını ve yeşil ekonomiye geçiş sürecindeki zorlukları ve fırsatları ortaya koyarak, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Azerbaycan ekonomisinde turizm sektörü hızla büyümekte, gelir ve istihdam yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bununla birlikte, mevcut turizm politikaları sürdürülebilirlik ve çevresel etki konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, Azerbaycan turizminin yeşil ekonomi perspektifiyle analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Azerbaycan'ın turizm sektörünün yeşil ekonomi perspektifinden analiz edilmesi, ülkenin sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Çalışmanın temel amacı, Azerbaycan'ın mevcut turizm potansiyelini ve politikalarını analiz ederek, ülkenin yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını geliştirmesine yönelik kapsamlı öneriler sunmaktır.

Araştırmada; literatür taraması yöntemi kullanılmış, konu ile ilgili ikincil verilerden ve akademik çalışmalardan faydalanılmıştır. Bu kapsamda, Azerbaycan'ın turizm potansiyeli, arz ve talebi, altyapısı, gelirleri ile politikaları değerlendirilecektir. Ayrıca, SWOT analizi yöntemiyle Azerbaycan turizm sektörünün güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri belirlenecektir. Bu analiz, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerilerin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Sonuç bölümünde, SWOT analizinden de yararlanılarak, bu çalışmada Azerbaycan'ın yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunulacaktır.

1. Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizm

Ekonomik faaliyetlerin çevresel zararları, 1992'de kabul edilen sürdürülebilir kalkınma ilkelerine aykırıdır ve bu ilkeler, büyüme, çevre koruması ve sosyal kalkınmanın dengeli birlikteliğini hedeflemektedir (Chala & Orlovska, 2021, s. 203). Sürdürülebilir kalkınmanın üç ana bileşeni - ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki dengeyi hedefleyen “yeşil ekonomi” kavramı (Galushkina & Kostetska, 2012), sürdürülebilir kalkınma ilkelerine aykırı olan durumu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Yeşil ekonomi; yoksulluğun ortadan kaldırılması, sağlıklı yaşam, kaliteli eğitim, temiz su ve sanitasyon, alternatif enerji kaynakları, insana yakışır işler, yenilikçi altyapılar gibi 17 küresel sürdürülebilir kalkınma hedefinin 14'ünün doğrudan gerçekleştirilmesine odaklanmaktadır. Yeşil ekonomiyle doğrudan ilişkili olmayan diğer hedefler ise; cinsiyet eşitliği, eşitsizliklerin azaltılması, barış, adalet ve güçlü kurumlar gibi daha çok sosyal içerme, eşitlik, insan hakları, yönetim gibi konulara odaklanmaktadır. Bu hedeflerin yeşil ekonomi kavramıyla dolaylı bir bağlantıları olsa da doğrudan yeşil ekonomi içinde ele alınmazlar (Green Wave, 2016).

Yeşil ekonomi kavramı 1989'da “Blueprint for a Green Economy” (Yeşil Ekonomi için Plan) raporunda ortaya atılmıştır. UNEP 2008'de Yeşil Ekonomi Girişimi'ni başlatmış, yeşil ekonomiyi insan refahını ve sosyal eşitliği artırırken, çevresel riskleri azaltan ekonomi olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifadeyle yeşil ekonomi; düşük karbonlu, verimli ve temiz üretim yöntemlerini benimserken, aynı zamanda tüketim ve sonuçlar açısından da kapsayıcı bir yaklaşımdır (Loiseau vd. 2016, s. 362; UNEP, 2011).

Kapsayıcı yeşil ekonomi kavramı Rio+20 sonrası ortaya çıkmış, düşük karbonlu üretim, kapsayıcı tüketim, döngüsellik, iş birliği, uyarlanabilirlik ve karşılıklı bağımlılık ilkelerini vurgulamaktadır (Dogaru, 2021, s. 2). Yeşil büyüme stratejileri ile ekonomik faaliyetlerin olumsuz etkilerinin azaltılması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı hedeflenmektedir. Yeşil ekonomi, endüstriyel büyümeye alternatif olarak küresel çapta çevre güvenliğini amaçlamaktadır (Albekov vd. 2018, s. 2-8).

Yeşil ekonomi, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirlikle ilişkili bir üretim, dağıtım ve tüketim sistemi olup refahı, sosyal eşitliği artırırken çevresel riskleri, ekolojik kısıtlılıkları ve kaynak kısıtlılığını azaltmayı; düşük karbonlu, enerji verimli, biyoçeşitliliği koruyan ve sosyal açıdan kapsayıcı bir ekonomik büyüme modelini hedeflemektedir. Yeşil ekonomi, ekonomik kalkınmayı çevresel sürdürülebilirlik ve kaynak verimliliği ile uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır (Loiseau vd. 2016, s. 362; Dogaru, 2021, s. 2-3; Yordanova-Dinova-Bichurova, 2019).

Terzić (2023); yeşil ekonomiye geçişin, sürdürülebilir inovasyonu teşvik ederek, refahı artırarak ve çevresel zorlukları ele alarak sürdürülebilirliğe ulaşmada önem taşıdığını belirtmiştir.

Sürdürülebilirlik, insan kültürü ve canlılar dünyası arasındaki yıkıcı ilişkiyi istikrara kavuşturmayı hedeflemektedir. Bu iki sistem arasındaki ilişki, insanların varoluşunu ve medeniyetlerin yükselişini/çöküşünü belirler (Malheiro vd. 2020). Sürdürülebilirlik kavramı muğlaktır ve bu da araştırmaları zorlaştırmaktadır. Akademisyenlere göre sürdürülebilirlik; insan eylemlerini sosyal-çevresel standartlarla uyumlu hale getirip, sosyal-ekolojik sistemlerde insanlar ve ekosistemler arasında ilişkiler kurmaktır (Salas-Zapata-Ortiz-Muñoz, 2019, s. 153).

Turizmdeki sürdürülebilirlik; ekonomik açıdan uzun vadeli karlılığı, yeni iş yaratmayı, gelir artışını ve adil refah dağılımını; çevresel açıdan doğal kaynakların korunmasını, sosyal açıdan ise kültürel miras, yerel gelenekler ve özgünlüğün muhafazasını kapsamaktadır (Malheiro vd. 2020, s. 15546).

Yeşil ekonomi ile ilişkili diğer kavramlar: sürdürülebilir turizm, yeşil işler, yeşil büyüme, döngüsel ekonomi, yeşil altyapı, yeşil enerjidir. Sürdürülebilir turizm; turizmin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi, kültürel mirası ve biyolojik çeşitliliği korumayı ve uzun

vadede ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel dengeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Etkili bir yönetişim mekanizması, kurumların karar alma mekanizmasını, politika değerlendirme ve izleme süreçlerini kapsmalıdır (WTO, 2005; Bramwell-Lane, 2011, s. 413).

Yeşil işler çevreye duyarlı, kaynak verimliliğini artıran ürün/hizmetlerle ilgilidir. Yeşil ekonomi, yeşil işlerin yaratılmasını teşvik etmektedir (Renner vd. 2008).

Yeşil büyüme, sürdürülebilir bir çevre ve doğal kaynaklar çerçevesinde ekonomik gelişmeyi amaçlamaktadır. Yeşil ekonomi, yeşil büyüme modelini benimsemektedir (OECD, 2024).

Döngüsel ekonomi, kaynakların ve ürünlerin döngüsel olarak kullanımını, atıkların minimizasyonunu ve geri dönüşümü hedefleyen bir yaklaşımdır. Yeşil ekonomi, döngüsel ekonomi ilkelerini benimsemeyi amaçlamaktadır (EMF, 2024).

Yeşil altyapı, ekosistemlerin korunmasını ve iyileştirilmesini sağlayan doğal ve yapay unsurlardan oluşan bir altyapı sistemidir. Yeşil ekonomi, yeşil altyapının geliştirilmesini desteklemektedir (EC, 2024).

Yeşil enerji, yenilenebilir enerji kaynaklarından (güneş, rüzgâr, jeotermal, biyokütle, vb.) elde edilen enerjidir. Yeşil ekonomi, yeşil enerji kullanımını teşvik etmektedir (TWI, 2024). Bu kavramlar; yeşil ekonominin çevresel sürdürülebilirlik, kaynak verimliliği, ekonomik kalkınma ve sosyal refahı bir araya getirme amaçlı çeşitli yönlerini temsil etmektedir.

Yeşil turizm, turizm paydaşlarının doğaya saygılı ve çevreyi koruyan bir anlayışla hareket etmesini gerektirir. Yeşil turizm çevre bilincini artırırken gezginlere keyifli deneyimler yaşatır. Turizmden kaynaklanan CO₂ emisyonları ve iklim değişikliği, kirlilik, yenilenebilir enerji, atık yönetimi gibi çevresel kaygıları da ele alır (Chien-Hung, 2019, s. 164; Lenzen vd. 2018, s. 522; Streimikiene vd. 2021, s. 260).

Ekoturizm, yeşil turizm, kırsal/agriturizm vb. türler, çevreyi, yerel halkı ve kültürel mirası koruyacak sürdürülebilir uygulamaları amaçlamaktadır. Ekoturizm, doğal peyzajı koruyarak doğal ve kültürel çevreye katkıda bulunur ve çevresel sürdürülebilirliğe odaklanır. Ekoturizm, düşük sermaye ihtiyacı ve yeşil büyüme desteğiyle gelişmekte olan ülkelere uygun bir kalkınma modelidir (Pan vd. 2018, s. 455).

Ekoturizmin çevresel etkileri: Ekoturizmin çevresel etkilerini en aza indirmek için dikkatli bir planlama ve yönetim gereklidir. Örneğin, taşıma kapasitesi ve bölgeleme gibi faktörler göz önünde bulundurularak faaliyetlerin sınırlandırılması ve izin verilen inşaat türlerinin belirlenmesi gibi önlemler alınabilir. Ekoturizmin çevresel faydalar sağlamada önemli bir rol oynamaktadır ve doğal yaşam alanlarının korunması için finansal teşvikler sağlayabilir (Herbig-O'Hara, 1997, s. 232-236; Hussain, 2022, s. 125).

Ekoturizmin ekonomik etkileri: Ekoturizm, döviz geliri, istihdam, altyapı gelişimi ve yerel ekonomi çeşitliliği ile ekonomik faydalar sağlayabilir, ancak bu talep kaynak kapasitesini aşmadığında gerçekleşir. Doğrudan etkiler turizm harcamalarından, dolaylı etkiler yerel mal/hizmet alımlarından kaynaklanır. Yerel topluluklar turizm gelirinin tamamını almaz, bir kısmı sızıntılarla dışarı çıkar. Bu sızıntılar; ithalat, yabancı şirket kâr transferleri, yurtdışı reklam-pazarlama harcamalarıdır ve yerel ekonominin durumuna bağlı olarak değişir (Scheyvens, 1999; Hussain, 2022, s. 126).

Ekoturizmin sosyal etkileri: Ekoturizm projelerinin başarısı, yerel toplulukların katılımına bağlıdır. Fakat bu projeler genellikle ulusal düzeyden dayatılarak yerel topluluklar dışlanmaktadır. Ekoturizm, sosyal etkiler olarak kooperatiflerin kurulması, eğitim fırsatlarının artması, kültürel gururun ve korumanın artması gibi faydalar sağlamaktadır. Ekoturizm ayrıca, yerli toplulukların kültürlerinin metalaşmasına neden olmaktadır. Bazı yerli kültürlerde, geleneksel faaliyetlerden ekoturizm gibi hizmet faaliyetlerine geçiş olumsuz algılanabilir (Scheyvens, 1999; Wearing, 2001, s. 397).

Sürdürülebilir turizm, ekonomik büyümeyi desteklerken yeşil ekonomi ilkeleriyle uyumlu olarak çevresel baskıları minimize etmelidir. Yeşil dönüşüm; yenilenebilir enerji, sürdürülebilir ulaşım, yeşil binalar, yeşil altyapı, sürdürülebilir tarım ve akıllı teknolojileri kapsamalıdır. Sürdürülebilir turizmin yeşil ekonomiye geçişinde, sürdürülebilir malzeme yönetimi, döngüsel ekonomi, su-enerji-gıda bağlantıları önem arz etmektedir. Yerel toplulukların refahı, istihdam ve farkındalığın artırılması da önemlidir. Turizm sektörünün dönüşümü; uygun politikalar, yenilikçi teknolojiler ve güçlü ortaklıklarla mümkün olmaktadır. Sürdürülebilir turizm ilkelerinin benimsenmesi, sektörün yeşil ekonomiye katkısını genişletecek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı sağlayacaktır (Pan vd. 2018). Sonuç olarak sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve yeşil ekonomi birbirlerini tamamlayan ve destekleyen kavramlardır. Turizm sektörünün yeşil ekonomi ilkelerine göre dönüşümü; doğal kaynakların korunması, yerel kültürlerin sürdürülmesi, ekonomik faydaların adil dağıtımı ve çevresel etkilerin minimize edilmesi için gereklidir.

2. Dünyada Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizm Strateji ve Uygulamaları

Dünya genelinde yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun çeşitli stratejiler ve uygulamalar hayata geçirilmektedir. Örneğin, Neredeyse Sıfır Enerjili Otel Projesi ile otellerde enerji verimliliği sağlanmaktadır. Diğer taraftan, Amerika için Sürdürülebilir Destinasyonlar Birliği (Sustainable Destinations Alliance for the Americas) ve Dubai Sürdürülebilir Turizm (Dubai Sustainable Tourism) girişimleri doğal-kültürel varlıkları korumayı ve enerji verimliliğini hedeflemekte, Bohol Adası ekoturizm yaklaşımını benimsemekte, Avrupa Birliği Çevre Etiketleri, Travelife, PAN Parks ve VISIT gibi ekotiketleme sistemleri çevre dostu ürün ve hizmetleri teşvik etmektedir. İzlanda yeşil enerji ile desteklenen bir ekonomiye sahipken, İsviçre ve Almanya yeşil teknoloji planları ve yenilenebilir enerjiye geçiş hedefleri doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir (WTO, 2018; Kozak-Nield, 2004; Travelife, 2024; GİFT, 2024; VİSİT, 2024; UN, 2024; ASEİC, 2024; Deutschland, 2024).

Yenilenemeyen enerji kaynaklarının tükenmesiyle enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerjiye ilgi artmış, “Neredeyse Sıfır Enerjili Binalar” kavramı önem kazanmıştır. Konaklama sektöründe “Neredeyse Sıfır Enerjili Oteller Projesi” hayata geçirilmiştir. Bu proje, enerji tüketimini azaltmayı, yeşil teknolojileri teşvik etmeyi ve sektörün rekabet gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Katılımcı otellerde %63 daha az enerji kullanıldığı belirlenmiştir (Tsoutsos vd. 2013, s. 3-8; WTO, 2018). Bu proje sürdürülebilir turizm ilkeleri, yeşil ekonominin enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı hedeflerine katkıda bulunmaktadır.

Amerika için Sürdürülebilir Destinasyonlar Birliği (ASDB), 2014'te Karayipler ve Orta Amerika'daki turizm destinasyonlarında toplum refahını ve ekonomiyi geliştirmek, doğal-kültürel varlıkları korumak amacıyla kurulmuştur. Sürdürülebilir büyüme; sosyal içerme, kaynak verimliliği, çevre-iklim konularına odaklanmaktadır. Doğal kaynakların, atık-su-enerji yönetimini ve kültürel miras-çeşitliliğini desteklemektedir (WTO, 2018). Bu, yeşil ekonominin ve sürdürülebilir turizmin kaynaklarını verimli kullanmayı ve doğal çevreyi koruma ilkelerini desteklemektedir.

Dubai, 2020'ye kadar 20 milyon turist hedefleyerek turizmi yeşil ekonomi vizyonuyla büyütmeyi amaçlamaktadır. Dubai Sürdürülebilir Turizm (DST) girişimi, enerji verimliliği, çevre koruması, farkındalık ve sektör katılımına odaklanarak turizme sürdürülebilirlik ilkelerini entegre etmek için kamu-özel sektör ortaklığı kurmaktadır. Paydaş katılımı, kapasite geliştirme ve ödüllendirmeye Dubai'nin sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşması planlanmaktadır (WTO, 2018). Bu, yeşil ekonominin enerji verimliliği, çevre koruması ve paydaş katılımı unsurlarını içermektedir.

Bohol Adası USAID desteğiyle, sürdürülebilirliği sağlarken ve adanın doğal ve kültürel mirasını korurken turizm gelirlerini artırmak için bir ekoturizm yaklaşımı

benimsemiştir. Yerel yönetim, özel sektör ve STK'lar bu stratejinin uygulanmasında iş birliği yapmaktadır (WTO, 2018). Bu, yeşil ekonominin doğal varlıkların korunması ve sürdürülebilir turizmin ekonomik boyut ilkelerine uygundur.

Küresel eko-etiketler, turizmin çevre etkilerini azaltmayı ve destinasyon kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği Çevre Etiketleri (Ecolabel), bir çiçek amblemi ile simgelenmiştir ve bu etiket, üretim ve tüketim araçlarının çevreye duyarlı ve doğa dostu olduğunu ifade eder. Bu eko-etiket, tüketicilerin çevre dostu ürün ve hizmetleri ayırt edebilmelerini sağlar (Kozak-Nield, 2004, s. 142). Travelife, konaklama tesislerinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden uluslararası bir sertifika programıdır. Enerji, su ve atık yönetimini vurgularken, iklim kapatma ve azaltılmış keten kullanımı gibi sürdürülebilir uygulamaları teşvik eder (Travelife, 2024). Bu, yeşil ekonominin ve sürdürülebilir turizmin çevre dostu ürün ve hizmetleri teşvik etme hedefine hizmet etmektedir.

PAN Parks, sürdürülebilir turizm alanlarını sertifikalandırır ve turizm işletmeleriyle ilişkilendirir. Doğal değerler, habitat yönetimi, ziyaretçi yönetimi, iş ortakları ve sürdürülebilir gelişim ilkelerini vurgular. Beş yılda bir yeniden değerlendirilir ve KOBİ, STK, kurumsal sektör katılımı hedeflenir (GİFT, 2024). Bu da yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizmin çevre dostu turizm faaliyetlerini desteklemektedir.

VİSİT, 2004'te kurulan ve uluslararası sertifika programlarıyla iş birliği yaparak sürdürülebilir turizmi teşvik eden bir kuruluştur. Yedi üye ülkesiyle, güvenilir eko-etiketler ve tüketici güvenini sağlayacak bir çerçeve izleyerek eko-etiketlemeyi uygulamakta ve Avrupa'da sürdürülebilir turizme katkı sağlamayı amaçlamaktadır (VİSİT, 2024).

İzlanda, jeotermal ve hidroelektrik enerjiden güç alan yeşil enerji ile desteklenen bir ekonomiye sahiptir. Yenilenebilir enerjiye olan geçiş, petrol fiyatı dalgalanmaları ve yerli enerji kaynaklarına ihtiyaç nedeniyle gerçekleştirilmiştir (UN, 2024).

İsviçre, "Yeşil Ekonomi Eylem Planı" ve "Temiz Teknoloji Ana Planı" gibi yeşil teknoloji planlarını uygulamaya koymuştur. Ayrıca kaynak yönetimi, atık ve çevre vergilerini ele almak için Yeşil Büyüme Bilgi Platformunu desteklemektedir (ASEİC, 2024).

Almanya; 2050 yılına kadar %80 yenilenebilir elektrik üretmeyi, nükleer enerjiyi aşamalı olarak kaldırmayı ve inovasyona öncelik vermeyi hedeflemektedir (Deutschland, 2024).

3. Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi

Azerbaycan, Yakıt ve Enerji Sektörü Geliştirme Devlet Programı'nda hidroelektrik ve rüzgâr enerjisine vurgu yapmaktadır. Güneş, biyokütle ve jeotermal enerji için zorluklar sürmekte, ancak yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik ve enerji güvenliğini artırma çabaları uluslararası düzeyde desteklenmektedir (Ahmadov-Khalilov, 2019, s. 1000).

Azerbaycan, "yeşil ekonomi" için çeşitli girişimleri hayata geçirmiş, "Azerbaycan 2030: Sosyo-Ekonomik Kalkınma için Ulusal Öncelikler" belgesinde sürdürülebilir kalkınmaya önem veren öncelikleri belirlemiştir ve bu öncelikler; rekabetçi ekonomi, kapsayıcı toplum, beşerî sermaye ve yenilikler, işgalden kurtarılan topraklara dönüş, temiz çevre ve yeşil büyümedir (Azerbaycan 2030, 2022).

Azerbaycan 2026 yılına kadar yenilenebilir enerjinin elektrikteki payını %24'e çıkarmayı, 2016 yılında atıkları %31,6 oranında azaltmayı ve 2050 yılına kadar emisyonları %40 oranında azaltarak "net sıfır emisyon" bölgeleri oluşturmayı hedeflemektedir (Gasımlı vd. 2022, s. 149).

Suudi ACWA Power ve BAE Masdar, Azerbaycan'da sırasıyla 240 MW'lık rüzgâr ve 230 MW'lık güneş santrali kurmaktadır. Masdar santrali yılda 500 milyon kWh üretecek, tasarruf ve 200 bin ton azaltım sağlayacaktır. 2030'a kadar devreye girecek 1.500 MW BOEM projeleri de 1,5 milyon tondan fazla emisyonu önleyecektir (Azerbaycan Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı, 2023; Gasımlı vd. 2022, s. 148).

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, iklim değişikliğinin etkilerini ele almak üzere Azerbaycan'da projeler uygulamıştır. Bir proje, petrol ve gaz sektöründeki etkilerin azaltılmasına odaklanmıştır. SOCAR şirketi ile inşaat, ulaşım ve gaz yakalama sektörlerinde enerji verimliliği önlemleri alınmıştır (Gasımlı vd. 2022, s. 162).

Birleşmiş Milletler GP ve Azerbaycan Hükümeti, tarımsal biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımını amaçlayan bir projede iş birliği yapmaktadır. Büyükşor Gölü'nde 100 kW'lık bir yüzer güneş enerjisi santrali inşa edilmekte, 50 MW'lık bir fizibilite çalışması yapılmış, Fuzuli, Cebrayil, Zengilan ve Gubadlı'da güneş enerjisi potansiyeli bulunmaktadır. 230 MW'lık Karadağ Güneş Enerjisi Santrali'nin 2023'te faaliyete geçecektir (Gasımlı vd. 2022, s. 177).

Azerbaycan, kurtarılmış bölgeleri yeşil enerji bölgelerine dönüştürmeyi hedeflemekte, Kelbecer ve Laçın'de rüzgâr, Zengilan ve Cebrail'de güneş enerjisi potansiyeli yüksek görülmektedir. Cebrayil'deki istasyonla Zengezur koridoru üzerinden Türkiye ve Avrupa'ya enerji ihracatı planlanmaktadır (Sadikhova vd. 2023, s. 66).

2021 yılında, kurtarılmış bölgelerde toplam 20 MW kapasiteli 4 hidroelektrik santrali inşa edilmiştir. Ayrıca, toplam 140 MW kapasiteli 33 santral restore edilmektedir ve 2022 yılında Azerenergy 27 MW kapasiteli 5 santrali daha yeniden devreye alacaktır (Gasımlı vd. 2022, s. 182).

Azerbaycan'daki Balakhani Endüstri Parkı, petrol dışı sektörü, istihdamı ve ekolojik durumu iyileştirmeyi hedefleyerek girişimcileri, yatırımcıları, atık geri dönüşümünü ve "yeşil" üretimi desteklemektedir. Bakü Belediye Katı Atık Yakma Tesisi, önemli bir atık yönetimi ve enerji üretim tesisi olup 2012'den beri yıllık 500.000 ton atık yakarak, 231,5 milyon KWh elektrik üretmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, 2023).

Çevresel Eylem için Uluslararası Diyalog merkezi, öğrenci ve profesyonellere yönelik eğitici etkinlikler düzenlemektedir. Gebele'deki Uluslararası Genç Çevreciler Kampı'nda atölye çalışmaları, "Gebele Deklarasyonu" kabulü ve Yeşil Hafta diyalogları küresel çevre kaygıları tartışılmıştır (Ahmadov-Khalilov, 2019, s. 992).

Azerbaycan, bölgenin ilk Yaban Hayatı Merkezi ile yeşil endüstri ve genç istihdamını teşvik etmektedir. Hükümet, zorluklara rağmen çevreye yatırım yaparak, nesli tükenen türleri korumak için gençleri IDEA, Kafkasya Biyoçeşitlilik Zirvesi gibi girişimlere dahil etmektedir (Ahmadov-Khalilov, 2019, s. 996).

Azerbaycan ekonomisinin yeşil olma durumu belirsiz olsa da hükümet girişimleri, yeşil iş teşvikleri, özel sektör, STK'lar ve IDEA Derneği'nin desteği ülkenin yeşil ekonomisini güçlendirmektedir (Gasımlı vd. 2022).

4. Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli

Azerbaycan, Kafkasya'nın güneydoğusunda yer alan, doğal güzellikleri, Hazar kıyısı, çeşitli iklimleri ve zengin tarihi ile turizm potansiyeli yüksek, 86,6 bin km²'lik bir ülkedir. Rusya, Gürcistan, Ermenistan, İran ve Türkiye ile komşudur (Seferov-Hesenov, 2006, s. 257).

Azerbaycan, ülkenin %3,1'ine yayılan sekiz milli parka ve topraklarının %11,4'ünü kaplayan 989,4 bin hektarlık ormana sahiptir (Aslanov, 2011).

Azerbaycan'ın Hazar kıyı bölgeleri, Abşeron, Guba-Haçmaz ve Lenkaran-Astara bölgeleri kaynak zenginliğine ve nüfusun dinlenmesi, tedavisi için önemli rekreasyon, turizm potansiyeline sahiptir (Abbasova, 2018, s. 41-42).

Karabağ'ı 2020 yılında Ermeni işgalinden kurtaran Azerbaycan, bu bölgenin zengin doğal ve tarihi özelliklerini keşfetmek için turizm altyapısına yatırım yapmayı planlamaktadır (Gaziyev-Boyacıoğlu, 2021, s. 240).

Azerbaycan, doğal güzellikleri, kültürel mirası, UNESCO alanları, Hazar kıyısı ve Doğu-Batı etkilerinin harmanı ile çeşitli turizm çekicilikleri sunmakta, cazip bir destinasyon olmaktadır. Azerbaycan'ın farklı mimarisi ve zengin kültürü, Kız Kulesi, Şirvanşahlar Sarayı

gibi UNESCO Dünya Mirası alanlarında ve tarihi mekânlarda kendini göstermektedir (Azerbayjans, 2024).

Azerbaycan'ın zengin maden suyu kaynakları, onu bir maden suları müzesi haline getirmektedir. İstisu, Badamlı, Sirab, Vayhir, Surahani, Şih, Galaaltı ve Turşsu en ünlü kaynaklarındandır (Azerbayjans, 2024). Azerbaycan'ın Bakü yakınlarındaki Gobustan Milli Parkı'nda antik kaya oymaları ve çamur volkanları bulunmaktadır. Yakındaki bir tepede bulunan doğal gaz ateşi Yanar Dağ da ünlü bir cazibe merkezidir (Dargahov-Karimov, 2014).

Azerbaycan turizmi yükselişte olup 2017 yılında 2,7 milyon turist çekerek en hızlı büyüyen seyahat destinasyonu haline gelmiştir (WTTC, 2017).

Ülke	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. <i>Rusya Federasyonu</i>	853.082	878.391	932.198	225.214	257.959	446.831	625.106
2. <i>Gürcistan</i>	537.710	610.124	725.174	184.253	62.512	82.225	104.473
3. <i>Türkiye</i>	301.553	291.259	316.404	160.513	197.472	311.880	378.204
4. <i>İran</i>	362.597	240.483	255.571	72.796	124.877	170.533	165.346
5. <i>Suudi Arabistan</i>	33.273	72.935	106.994	11.945	8826	96.231	80.677
6. <i>Birleşik Arap Emirlikleri</i>	102.360	93.835	68.289	7951	17.275	41.085	45.759
7. <i>Hindistan</i>	14.173	39.013	65.058	12.769	5695	60.731	117.302
8. <i>Ukrayna</i>	57.756	57.640	59.003	16.954	17.403	27.746	31.277
Toplam:	2.691.968	2.844.862	3.167.869	795.682	789.982	1.602.588	2.086.443

Tablo 1. Ülkelere ve Yıllara Göre Azerbaycan'a Gelen Turist Sayıları

Kaynak: (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Turizm Ajansı, 2024).

2023'te Azerbaycan'a 187 ülkeden 2.086.443 yabancı ziyaretçi gelmiş, %30,2'lik artış yaşanmıştır. Ziyaretçilerin çoğu Rusya, Türkiye, İran, Hindistan, Gürcistan, Suudi Arabistan, Kazakistan ve Pakistan'dandır (Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi, 2023a). Azerbaycan, e-vize, vergisiz alışveriş ve markalaşma ile turizmi artırmakta ve 93 ülkenin vatandaşlarına BDT ülkelerinden vizesiz ziyaret imkânı sağlamaktadır (EVİSA, 2024).

Ülke	Toplam	Toplu taşıma	Konaklama	Beslenme	Kültür faaliyetleri	Turizm paketinin satın alınması
<i>Rusya Federasyonu</i>	791 834,8	328 655,8	134 247,5	173 736,8	4 278,1	570,1
<i>Gürcistan</i>	53 164,1	18 670,7	4 345,7	15 635,8	266,1	31,4
<i>Türkiye</i>	208 967,6	74 959,7	45 633,1	51 457,6	1 069,8	81,1
<i>İran</i>	12 140,4	2 565,8	3 135,8	3 606,4	71,6	-
<i>Suudi Arabistan</i>	176 870,9	72 880,1	38 866,5	38 178,4	711,1	38,9
<i>Birleşik Arap Emirlikleri</i>	107 696,5	50 238,5	21 303,9	21 509,1	468,4	27,2
<i>Hindistan</i>	248 096,3	135 113,7	46 693,3	38 625,8	955,8	87,0
<i>Ukrayna</i>	26 535,2	9 463,5	5 840,2	6 778,1	113,6	17,1
						*bin manat

Tablo 2. Azerbaycan'ı Turizm Amaçlı Ziyaret Eden Yabancı Kişilerin 2023 Yılında Yaptıkları Harcamaların Dağılımı

Kaynak: (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi, 2024).

Azerbaycan, kıyı, spa ve eğlence turizmi yanında dağlık bölgelerde dağ ve av turizmi potansiyeline sahiptir (Seferov-Hesenov, 2006, s. 259).

Tatil Turizmi: Turizm yatırımları, Zagatala, Şeki, Gebele, İsmayıllı, Guba, Gence, Gazah, Lenkaran ve Astara'daki kış ve yaz turizmi merkezlerini geliştirerek Azerbaycan'ın potansiyelini artırabilir (Seferov-Hesenov, 2006, s. 262).

Plaj Turizmi: Azerbaycan'ın doğu bölgesi, Bilgeh ve çevresindeki kilometrelerce uzunluktaki muhteşem plajlarıyla plaj turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir (Seferov-Hesenov, 2006, s. 262).

Dağ ve Kış Turizmi: Dağlık arazisi ve kış iklimi nedeniyle Şah Dağı, Tufan Dağı gibi merkezleriyle manzaraları, güvenli pistleri ve uzun kar sezonu ile Azerbaycan, kayak turizminin ideal destinasyonudur (İslamzade, 2021).

Kaplıca ve Sağlık Turizmi: Azerbaycan'da +6°C ile +92°C arasında değişen 200'den fazla maden suyu kaynağı bulunmaktadır. Bunlar arasında Badamlı, Sirab, Vayhır, Kelbecer'deki Karlovy Vary'ye benzer İstisu, Abşeron, Deveci, Culfa, Guba ve Şuşa'daki şifalı kaynaklar ile çeşitli rahatsızlıkların tedavisinde kullanılan Naftalan yağı yer almaktadır (İslamzade, 2021).

Yayla Turizmi: Azerbaycan'da yayla turizmi için en elverişli yöreler Şeki-Zagatala bölgesi, Guba, İsmayılı (Lahıç), Gebele, Ağdaş, Gence: Hacıkent ve Göygöl örnek olarak verilebilir (Seferov-Hesenov, 2006, s. 263).

Tarım Turizmi (Agro Turizm): Azerbaycan'ın popüler yaz tarım turizmi bölgeleri arasında Nabran, Guba, Şeki, Şamahı, Göygöl ve kaplıcaların yakınında konaklama imkânı sunan Lenkaran yer almaktadır (Bilalov-Yusupov, 2012).

Spor Turizmi: Azerbaycan, 2011 yılını turizm yılı, 2012 yılını ise spor yılı ilan ederek spor turizmine odaklanmıştır. Azerbaycan'da 2005-2015 yılları arasında, 2015 yılında Bakü'de düzenlenen ilk Avrupa Olimpiyatları da dahil olmak üzere 300'den fazla uluslararası spor etkinliği gerçekleştirilmiştir (Orujova, 2015, s. 63-64).

Gastronomi Turizmi: Cesur baharatlar ve tatlarla harmanlanmış et, balık, vejetaryen yemekler, şaraplar, maden suları ve tatlılardan oluşan Azerbaycan mutfağı, benzersiz ve lezzetli bir deneyim sunmaktadır (Aslanov, 2011).

Kültür Turizmi: Azerbaycan muğamları, dansları, mutfağı ve hoşgörüsüyle kültür turizmi sunmaktadır. Bakü, Şeki, Nahçıvan ve tarihi rotalar miras deneyimleri için en iyi destinasyonlardır (Alakbarova, 2012, s. 41).

Turizm Azerbaycan GSYİH'sini artırsa da petrol bağımlılığı büyümeyi yavaşlatmaktadır. Hükümet ekonomik çeşitlendirme ve petrol bağımlılığını azaltma programları başlatmıştır (Verdizada, 2023, s. 25-30).

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Turizme özgü alanlarda çalışan işçi sayısı, kişi</i>	46,837	53,222	58,972	49,019	53,717	63,109
<i>Turizme özgü alanlarda yaratılan katma değer hacmi, milyon manat</i>	3,151.2	3,405.5	3,704.9	1,386.7	1,939.7	3,917.8
<i>Ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasında turizme özgü alanlarda yaratılan katma değer yüzde olarak özgül ağırlığı</i>	4.5	4.3	4.5	1.9	2.1	2.9
<i>Turizme özgü alanlara yapılan yatırımların hacmi milyon manat</i>	267.3	229.7	133.7	45.8	242.4	99.3

Tablo 3. Turizme Özgü Alanlara İlişkin Yıllara Göre Temel Göstergeler

Kaynak: (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi, 2024).

2023 yılında Azerbaycan'ın GSYİH'si 123,0 milyar manat olarak gerçekleşmiştir. Petrol ve gaz dışı sektörler %3,7 oranında büyürken petrol ve gaz sektörü %1,7 oranında küçülmüştür. GSYİH'ye en büyük katkıyı sanayi, ticaret ve vergiler yapmıştır (Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi, 2023b).

5. Azerbaycan Turizminin Gelişim Süreci

1999'daki Turizm Kanunu, Azerbaycan'da turizmi düzenleyen yasal çerçeveyi oluşturmuştur. 2001'de Dünya Turizm Örgütü'ne üye olunarak küresel uygulamalar benimsenmiştir. 2002'den itibaren düzenlenen turizm fuarları, modern altyapıyı sergilemiş, turizm çeşitliliğini tanıtmış ve KOBİ'leri desteklemiştir. 2002-2005 ve 2010-2014 Turizm Geliştirme Devlet Programları, gelen turizm ve altyapı büyümesi için uygun ortam yaratmıştır (Abasova, 2011, s. 155). Bununla birlikte Azerbaycan'da 2006 yılında kurulan Turizm ve İşletme Üniversitesi sektör için insan kaynağı yetiştirmektedir. 2011'in "Turizm Yılı" ilan edilmesi, 2012'de vize kolaylıkları getirilmesi olumlu adımlardır. Ülke, BM, UNESCO iş birlikleri, büyük organizasyonlara ev sahipliği yaparak turizm potansiyelini tanıtmaktadır. 2008-2014 arasında turist sayısında istikrarlı artış yaşanmış, 2012'de %27 artış kaydedilmiştir. Sektörün GSYİH'ye katkısı 2015'te %2,7'ye ulaşmış, turizm geliri 2005-2015 arasında 30 kat artmıştır (Samedova-Abasova, 2020; Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi, 2016; Azerbaycan Cumhuriyeti Turizm Stratejik Yol Haritası, 2016).

6. Azerbaycan'ın Ekoturizm Potansiyeli

Azerbaycan doğal güzellikleri, farklı iklimi, kumlu manzaraları, dağlık bozkırları, zengin biyolojik çeşitliliği (4.500 bitki türü, nadir hayvanlar, 108 Kırmızı Kitap kuş türü) ile ekoturizm için idealdir (Askerov vd. 2011, s. 8).

Sürdürülebilir ekoturizm, milli parklardaki eşsiz deneyimler, Şahdağ'daki nadir türler, huzur ve yerel lezzetlerle yerel toplumu, doğa korumayı ve kırsal kalkınmayı desteklemektedir (ADVANTOUR, 2023).

Dünya Turizm Örgütü, ekoturizmin 2024'te küresel turizm pazarının %5'ini oluşturacağını öngörmektedir. Azerbaycan da Stratejik Yol Haritası'nda ekoturizme öncelik vererek 2025'e kadar tanınmasını hedeflemektedir (Abdullayeva, 2023, s. 48).

Uluslararası kuruluşlar Azerbaycan'da ekoturizmin gelişimini desteklemektedir. Ülke, Fransız ve Alman turistleri çekmek için "Alexander Dumas Kafkasya'da", "Alman Yerleşimleri", "İpek Yolu", "Şarap Yolu", "Azerbaycan'ın Yedi Harikası" gibi uluslararası rotalar sunmaktadır (Hajiyev, 2021, s. 71).

Azerbaycan'da 1930'larda kurulan ve ülkenin toplam alanının %3,6'sını kaplayan 11 Devlet Rezervi, 8 Milli Park ve 24 Devlet Av Rezervi bulunmaktadır (Askerov vd., 2011, s. 9).

	Ad	Kuruluş Tarihi	Alan (ha)	Yerleştiği Bölge
1	Abşeron Milli Parkı	08.02.2005	783	Bakü şehri (Hazar ilçesi)
2	Şirvan Milli Parkı	05.07.2003	54,373	Salyan, Neftçala şehirleri
3	Ağgöl Milli Parkı	05.07.2003	17,924	Ağjabadi, Beylagan şehirleri
4	Hirkan Milli Parkı	09.02.2004	21,435	Lankaran, Astara şehirleri
5	Altağaç Milli Parkı	31.11.2004	11,035	Khizi, Siyazan şehirleri
6	Şahdağ Milli Parkı	08.12.2006	130,538	Guba, Gusar, Oğuz şehirleri
7	Göygöl Milli Parkı	01.04.2008	12,755	Daşkasan, Göygöl şehirleri
8	Ordubad Milli Parkı	16.06.2003	12,131	Ordubad şehri

Tablo 4. Azerbaycan'daki Milli Parklar Hakkında Genel Bilgi

Kaynak: (Asadov ve Erdélyi, 2020)

Toplam: 246.331 hektar (ülke alanının %2,40'ı)

Şahdağ Milli Parkı, Büyük Kafkas sıradağları boyunca yer alan, Guba, Gusar, İsmayilli, Gebele, Oğuz ve Şamahı bölgelerini kapsayan bir milli parktır. Park, endemik türleri, doğayı, ormanları, toprağı korumayı ve araştırma yapmayı amaçlamaktadır. Şahdağ Milli Parkı, Azerbaycan'da kış sporları ve ekoturizm fırsatları sunan çeşitli bir destinasyondur. Ziyaretçiler kayak, snowboard, yürüyüş, bisiklet gibi aktiviteler yanında yerel kültürü deneyimleyip otantik ürünler satın alabilir. Şahdağ Dağ Tatil Köyü Kompleksi 2.000 hektara yayılmış 5 yıldızlı oteller, konaklar ve kır evleri içerir. 2.500 metrede teleferikle

ulaşılabilir restoran da bulunmaktadır (Askerov vd., 2011, s. 237; Azerbaijan Travel, 2024; Hajiyeve, 2021, s. 72).

Laza, 10 şelalesi, kültürel mirası, halıcılık geleneği ve 4.242 metre yüksekliğiyle Şahdağ Milli Parkı'na açılan büyüleyici bir köydür. Guba'daki Hınalık ise Kafkas Arnavutluğu tarihi, Şahdağ etnik grubu ve -20/+18°C aralığındaki iklim koşullarıyla dikkat çekmektedir (Mehmandarova, 1998; Asadov-Erdélyi, 2020, s. 172).

Azerbaycan, kayak ve dağ sporlarına odaklanarak Gebele ve Şeki'de kış turizmini artırmayı hedeflemektedir. Ev kiralama ve ekonomik destek yoluyla Şeki'de ekoturizmi teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Hajiyeve, 2021, s. 72).

Karabağ'ın işgal altında olması çevreyi etkilemiştir. Azerbaycan, ekoturizm için güvenliği sağlarken ormanları restore etmeye ve ekolojik sorunları ele almaya çalışmaktadır (Abdullayeva, 2023, s. 54).

Lenkaran'ın ekoturizm fırsatları mevcuttur, ancak halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Hükümet, bölgenin doğal ve kültürel kaynaklarını tanıtmalı, kamu-özel sektör iş birliğiyle modern pazarlama ve acentelerle ekoturizmi desteklemelidir. Faaliyet rotaları ve kaynaklar belirlenip tanıtılmalıdır (Ahmadli vd. 2021, s. 26).

Azerbaycan'da ekoturizmin gelişmemesi, düşük talep, zayıf çevre bilinci ve kar odaklı tur operatörlerinin sürdürülebilirliği göz ardı etmesiyle ilişkilendirilmektedir. Ekoturizme olan talep pazarlama becerilerini, yerel kar transferini ve yerel katılımı, geliri, istihdamı, sosyo-ekonomik kalkınmayı, tarımı, ulaşımı ve kültürel değerlere saygıyı artırmaktadır (Şihiyev, 2018, s. 36; Abdullayeva, 2023, s. 56).

7. Azerbaycan'ın Sürdürülebilir ve Sorumlu Turizm Stratejileri

Azerbaycan Devlet Turizm Ajansı kuzey, batı ve güney bölgelerinde dağ güzelliklerini ön plana çıkararak 16 yürüyüş parkuru oluşturulmuştur. Başlangıç noktalarında haritalar, zorluk dereceleri ve GPS koordinatları verilmiştir (Turizmcinin Gazetesi, 2022).

COVCHeg projesi, Azerbaycan'ın kuzeybatısında sürdürülebilir turizm uygulamaları, Büyük Kafkasya Slow Food Seyahat Rotası'nı tanıtmayı, yerel toplulukları geliştirmeyi, doğayı korumayı hedeflemiştir. Slow Food International ve AB desteğiyle 15 yeni deneyimle gastronomi turizmi geliştirilmiş, küçük çiftlikler ve yerel katılımcılarla tedarik zincirleri iyileştirilmiş, karbon ayak izi azaltılmıştır (Azerbaijan, 2021).

Bakü'de "Kılıç Çamuru Volkanları Turizm Kompleksi" inşa edilecek; ATV, zipline, yürüyüş parkurlarıyla gezginlere yakındaki volkanik alanları keşfetme fırsatı sunacaktır (Azertag, 2023).

Azerbaycan Turizm Bürosu, 2025'e kadar plastik ambalaj ve ürünleri azaltmak için Küresel Turizm Plastikleri Girişimi'ne (GTPI) katılmıştır. Yerel paydaşlarla iş birliği yaparak sürdürülebilir çözümleri teşvik edecek, tur rehberleri aracılığıyla gezginleri eğitecektir (Azerbaycan Turizm Bürosu, 2023b).

Devlet Programı (2010-2014), Azerbaycan'ın turizm sektörünü çağdaştırmış, altyapısını geliştirmiş, yatırımları çekmiştir. Azerbaycan 2020 Vizyonu ise turizmi geliştirerek standartları ve rekabet gücünü artırmayı, mevzuatı iyileştirmeyi, Hazar Denizi'nden yararlanmayı ve bölgesel turizmi teşvik etmeyi hedeflemektedir (Azerbaycan 2020: Geleceğe Dair Vizyon, 2012). Azerbaycan hükümeti, turizmin ekonomik katkısını artırmak amacıyla turizmi teşvik etme, bölgesel çeşitlendirme, rekabet gücü artırma, yeni projeler ve koordinasyon gibi hedefleri olan Stratejik Yol Haritası'nı uygulamaya koymuştur. Bu doğrultuda Devlet Turizm Ajansı ve Azerbaycan Turizm Bürosu'nu kurmuştur (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Turizm Acentası, 2023; Samedova-Abasova, 2020, s. 155).

Azerbaycan, turizm sektörünü geliştirmek için 2016'da "Özel Turizm Sektörü Strateji Yol Haritası"nı onaylamış, 2018'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yerine Devlet Turizm Ajansı'nı kurmuştur (Azertag, 2021). Devlet Turizm Ajansı, 2018'de "Bir daha bak" sloganlı

yeni turizm markasını tanıtmış, yaklaşık 20 ülkede ülkenin turizm fırsatlarını fuarlarda sergilemiştir (Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Turizm Acentası, 2018).

Sürdürülebilir Turizm Yönetimi (SuToMa) projesi, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'daki üniversitelerde sürdürülebilir turizm yönetimi müfredatını güncellemek için yenilikçi modüller oluşturmayı ve bunları lisans/yüksek lisans programlarında uygulamayı amaçlamaktadır. Disiplinler arası yaklaşımla proje, Kafkasya turizminin sürdürülebilir gelişimine katkı sağlamayı, bölgesel kalkınma, Bologna standartları, öğretmen eğitimleri ve e-öğrenme platformu çıktılarını sunmayı hedeflemektedir (SUTOMA, 2024).

Azerbaycan'ın 2023-2026 Turizm Stratejisi, sorumlu planlama, bölgesel eşitlik, ortaklıklar ve benzersiz deneyimleri vurgulayan dengeli bir ekonomik vizyonla uyumlu hale getirilmiştir. Stratejinin hedefleri; sürdürülebilir büyüme, kalite, kültürel mirasın korunması, kırsal kalkınma, rekabetçilik, yönetim, ürün çeşitlendirme ve insan kaynaklarının geliştirilmesidir (Azerbaycan Turizm Bürosu, 2023a).

Bu çalışmada Azerbaycan'ın turizm sektörü yeşil ekonomi çerçevesinde analiz edilmektedir. Sürdürülebilir turizm, yeşil ekonominin ana unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ekoturizm, doğal alanların korunması ve sürdürülebilir kullanımıyla yeşil ekonomiye katkı sağlarken, sürdürülebilir turizm yönetimi ekonomik, sosyal ve çevresel kaygıları bütünleştirerek doğal kaynakları ve yerel refahı korumaktadır. Yeşil ekonomi ilkeleri doğrultusunda enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, atık yönetimi, kirlilik azaltımı ve yerel ürünlerin, el sanatlarının, gastronomi turizminin desteklenmesi de önem taşımaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm, Azerbaycan'ın yeşil ekonomi hedeflerinin gerçekleştirilmesi için bir araç olarak sunulmakta ve turizm sektörünün yeşil ekonomi ilkeleriyle uyumlu hale getirilmesi öngörülmektedir.

8. SWOT Analizi Yöntemi

SWOT analizi, bir kurumun stratejik konumunu belirlemek için ilgili kurumun güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini ortaya koyan analitik bir yöntemdir. SWOT analizi, kuruluşun iç güçlü/zayıf yönlerini ve dış fırsat/tehditleri tespit ederek iş durumunu değerlendiren, iç ve dış faktörleri analiz eden stratejik bir planlama aracıdır (Shtal vd. 2018) SWOT analizinde, güçlü ve zayıf yönler içsel faktörlerdir. Güçlü yönler, rekabet avantajı sağlayan özellikler veya yeteneklerdir. Zayıf yönler ise organizasyonun veya sektörün eksiklikleri, dezavantajları veya yetersizlikleridir. Fırsatlar kuruluşun potansiyel olarak yararlanabileceği dış faktörler veya eğilimlerdir ve tehditler kuruluşun performansını olumsuz etkileyebilecek dış unsurlardır. İşletmeler güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini belirleyerek daha bilinçli kararlar alabilir ve hedeflerine ulaşmak için etkili stratejiler geliştirebilirler (Pahl-Richter, 2009; CTB, 2024; BRM, 2024).

8.1. Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizm Üzerine SWOT Analizi

Bu çalışma, Azerbaycan turizm sektörünü yeşil ekonomi bağlamında literatürdeki akademik makaleler, raporlar, hükümet belgeleri ve resmî web siteleri taranarak elde edilen ikincil veriler yoluyla SWOT analizi yapılmış ve Azerbaycan turizm sektörünün potansiyeli ve yeşil ekonomi açısından güçlü/zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler değerlendirmiştir.

<i>Güçlü Yönler (S)</i>	<i>Zayıf Yönler (W)</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Zengin doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitlilik; • Tarihi-kültürel miras ve çeşitli turizm türlerine uygun iklim çeşitliliği; • Stratejik konum ve Hazar Denizi kıyısına sahip olma; • Turizm sektörünün ülke ekonomisine katkısı; • Turizm sektörünü geliştirmeye yönelik devlet politikaları ve stratejileri; 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm altyapısının yetersizliği ve yatırım eksikliği; • Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği; • İşgalden kurtarılan bölgelerde turizm potansiyelinin kullanılmaması; • Çevre kirliliği ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımındaki eksiklikler;

<ul style="list-style-type: none"> • Yenilenebilir enerji potansiyeli (rüzgâr, güneş, hidroelektrik); • Uluslararası iş birliği ve destek olanakları. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yenilenebilir enerji kaynaklarına yeterli yatırım yapılmaması; • Turizm altyapısının modernleşmemesi ve eko-etiketleme sistemlerinin uygulanmaması; • Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının düşük olması ve çevre bilincinin yetersizliği; • Turizm politikalarının sürdürülebilirlik ve çevresel etki konusunda yetersizliği.
Fırsatlar (O)	Tehditler (T)
<ul style="list-style-type: none"> • Artan çevre bilinci ve sürdürülebilir turizm talebindeki artış; • Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımın artması; • Kurtarılan bölgelerde turizm potansiyelinin değerlendirilmesi; • Uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi; • Dijitalleşme ve yenilikçi teknolojilerin benimsenmesi; • Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi; • Turizm altyapısını modernleştirmek ve eko-etiketleme sistemleri uygulamak; • Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımını ve çevre bilincini artırmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • İklim değişikliğinin etkileri ve doğal afetler; • Bölgesel istikrarsızlıklar ve güvenlik endişeleri; • Petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve ekonomik krizler; • Uluslararası rekabet ve alternatif destinasyonlar; • Sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki başarısızlıklar; • Küresel iklim değişikliği ve doğal afetlerin olumsuz etkileri; • Bölgesel siyasi istikrarsızlık ve güvenlik sorunları; • Turizm sektöründe aşırı talep ve kapasite sorunları.

Tablo 5. Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizm SWOT Analizi

Güçlü Yönler

Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizmin SWOT analizinde yer alan “Güçlü Yönler” Tablo 5’te gösterilmektedir. Güçlü yönlerle ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmektedir.

Madde 1: Zengin doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitlilik: Bu Azerbaycan'ın en önemli güçlü yönlerinden biridir. Ülkenin dağları, ormanları, gölleri, kıyı şeridi ve çok çeşitli bitki ve hayvan türleriyle donatılmış doğası, ekoturizm, doğa turizmi ve macera turizmi gibi pek çok turizm türü için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Bu zengin doğal mirasın korunması ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirilmesi, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm açısından büyük önem taşımaktadır.

Madde 2: Tarihi-kültürel miras ve çeşitli turizm türlerine uygun iklim çeşitliliği: Azerbaycan'ın köklü tarihi ve zengin kültürel mirası, kültür turizminin gelişmesi için önemli bir güçtür. Ayrıca ülkenin farklı iklim bölgelerine sahip olması, dağ turizmi, kış turizmi, kıyı turizmi gibi çeşitli turizm aktivitelerinin yapılmasına olanak tanımaktadır.

Madde 3: Stratejik konumu ve Hazar Denizi kıyısına sahip olması: Azerbaycan'ın stratejik konumu, onu bir geçiş noktası haline getirmekte ve uluslararası turizme erişimini kolaylaştırmaktadır. Hazar Denizi kıyısı ise kıyı turizminin gelişmesi için büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Madde 4: Turizm sektörünün ülke ekonomisine katkısı: Turizmin ekonomik katkısı, bu sektörün daha da geliştirilmesi için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Turizm gelirleri, istihdam yaratma, döviz girdisi sağlama ve diğer sektörleri destekleme potansiyeline sahiptir.

Madde 5: Turizm sektörünü geliştirmeye yönelik devlet politikaları ve stratejileri: Azerbaycan hükümeti, turizmi geliştirmek için çeşitli politikalar ve stratejiler benimsemiştir. Bu durum, sektörün büyümesi için gerekli altyapı, düzenlemeler ve teşvikler sağlayarak potansiyelin değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Madde 6: Yenilenebilir enerji potansiyeli: Azerbaycan'ın rüzgâr, güneş, hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip olması, sürdürülebilir ve çevreci bir turizm anlayışı benimsenmesine yardımcı olabilir. Bununla, ülke uluslararası alanda yeşil turizm destinasyonu olarak öne çıkabilir ve rekabet avantajı yakalayabilir.

Madde 7: Uluslararası iş birliği ve destek olanakları: Uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapma ve destek alma imkanları, Azerbaycan'ın turizm sektörünü geliştirmesine yardımcı olabilir. Finansman, teknoloji transferi, know-how edinme, tanıtım ve turist çekme potansiyelini artırma gibi konularda uluslararası iş birliği önemli faydalar sağlayabilir.

Zayıf Yönler

Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizmin SWOT analizinde yer alan "Zayıf Yönler" Tablo 5'te gösterilerek, aşağıda değerlendirilmiştir:

Madde 1: Turizm altyapısının yetersizliği ve yatırım eksikliği: Oteller, restoranlar, ulaşım ağı, turistik yerlere erişim gibi alanlarda altyapı eksiklikleri ve yatırım ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durum, turizmin gelişmesini sınırlamakta ve turistlerin beklentilerini karşılamayı zorlaştırmaktadır.

Madde 2: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği: Azerbaycan'ın turistik değerlerinin yeterince tanıtılmaması, potansiyel ziyaretçi sayısının düşük kalmasına yol açmaktadır. Etkili pazarlama ve tanıtım faaliyetleri, ülkenin turizm potansiyeli için önemlidir.

Madde 3: İşgalden kurtarılan bölgelerde turizm potansiyelinin kullanılmaması: Azerbaycan'ın işgalden kurtardığı bölgelerdeki doğal ve kültürel miras, turizm açısından değerlendirilememektedir. Bu bölgelerin turizme kazandırılması, ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir fırsat sunmaktadır.

Madde 4: Çevre kirliliği ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımındaki eksiklikler: Çevre kirliliği ve doğal kaynakların aşırı veya bilinçsiz kullanımı, doğal güzelliklere zarar vermekte ve uzun vadede turizm sektörünü olumsuz etkileyebilmektedir.

Madde 5: Yenilenebilir enerji kaynaklarına yeterli yatırım yapılmaması: Yenilenebilir enerji kaynaklarına yeterli yatırım yapılmaması, sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği ile mücadele konusunda eksiklik olduğunu göstermektedir. Bu durum, yeşil turizm anlayışına ters düşmektedir.

Madde 6: Turizm altyapısının modernleşmemesi ve eko-etiketleme sistemlerinin uygulanmaması: Güncel turizm trendlerine ayak uyduramamak ve eko-etiketleme sistemlerini uygulamama, Azerbaycan'ın rekabet gücünü zayıflatmaktadır.

Madde 7: Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının düşük olması ve çevre bilincinin yetersizliği: Yerel halkın turizm faaliyetlerine yeterince katılmaması ve çevre bilincinin zayıf olması, sürdürülebilir turizm anlayışına aykırıdır. Turistlere otantik bir deneyim sunulması ve doğal kaynakların korunması için bu konuda iyileştirmeler yapılmalıdır.

Madde 8: Turizm politikalarının sürdürülebilirlik ve çevresel etki konusunda yetersizliği: Mevcut turizm politikalarının, sürdürülebilirliği ve çevresel etkileri yeterince dikkate almaması, uzun vadeli bir turizm stratejisinin eksikliğini göstermektedir.

Fırsatlar

Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizmin SWOT analizinde yer alan "Fırsatlar" Tablo 5'te gösterilerek, aşağıda değerlendirilmiştir:

Madde 1: Artan çevre bilinci ve sürdürülebilir turizm talebindeki artış: Bu önemli bir fırsattır çünkü günümüzde insanlar giderek daha fazla doğayla uyumlu ve çevreye duyarlı turizm faaliyetlerine ilgi göstermektedir. Sürdürülebilir turizm uygulamalarıyla Azerbaycan bu artan talebe cevap verebilir, çevre dostu bir imaj ve rekabet avantajı yaratabilir.

Madde 2: Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımın artması: Azerbaycan'ın güneş, rüzgâr, hidroelektrik gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını değerlendirmesi, enerji

bağımsızlığını artırmasına ve turizm sektörüne temiz enerji sağlamasına olanak tanır. Bu, ülkeye çevreci bir imaj kazandıracaktır.

Madde 3: Kurtarılan bölgelerde turizm potansiyelinin değerlendirilmesi: İşgalden kurtarılan bölgeler, Azerbaycan'ın turizm ürün çeşitliliğini artırma ve yeni destinasyonlar sunma fırsatını beraberinde getirmektedir. Doğal ve kültürel mirasların uygun şekilde değerlendirilip tanıtılması, ülkenin turizm gelirlerini ve ekonomik kalkınmasını destekleyebilir.

Madde 4: Uluslararası iş birliklerinin geliştirilmesi: Azerbaycan'ın uluslararası kuruluşlar, ülkeler ve özel sektörle iş birlikleri geliştirmesi, turizm sektörüne yatırım çekmesini, uluslararası turist akışından faydalanmasını ve deneyim paylaşımını sağlayacaktır. Bu sayede uluslararası standartlara uygun turizm hizmetleri sunulabilir.

Madde 5: Dijitalleşme ve yenilikçi teknolojilerin benimsenmesi: Dijital platformlar, online rezervasyon sistemleri, sanal gerçeklik uygulamaları gibi yenilikçi teknolojiler, turizm sektörünün verimliliğini ve rekabet gücünü arttıracak, turistlerin deneyimini zenginleştirecektir.

Madde 6: Yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi: Azerbaycan, turizm potansiyeli yüksek bir ülkedir ve Azerbaycan'ın doğal güzellikleri ile zengin kültürel mirasının olması turistlerin ilgisini çekmesine rağmen, kontrolsüz turizm faaliyetleri çevre sorunlarına neden olabilir ve doğal kaynakların tahrip olmasına yol açabilir. Bu nedenle, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamaları benimsenmelidir.

Madde 7: Turizm altyapısını modernleştirmek ve eko-etiketleme sistemleri uygulamak: Turizm altyapısının modernleştirilmesi ve eko-etiketleme sistemlerinin uygulanması, turizm kalitesini artırmak ve sürdürülebilirliği teşvik etmek için önemli adımlardır. Turizm tesislerinin yenilenmesi, modern standartlara uygun hale getirilmesi ve enerji verimliliği önlemlerinin alınması, turizm deneyimini iyileştirir ve aynı zamanda çevresel ayak izini azaltır. Eko-etiketleme sistemleri, çevre dostu turizm tesislerinin tanınmasını ve tercih edilmesini sağlamaktadır.

Madde 8: Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımını ve çevre bilincini artırmak: Yerel halkın turizm faaliyetlerine dahil edilmesi, onlara istihdam ve gelir fırsatları sunar ve kültürel değişimin sürdürülmesine yardımcı olur. Ayrıca, yerel halk kendi bölgelerini tanıtarak ve misafirperverlik göstererek turizm deneyimini zenginleştirebilir. Çevre bilincinin artırılması ise doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunur. Yerel halkın bilinç düzeyinin artması, turizmin çevresel etkilerinin azaltılmasını ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının desteklenmesini sağlamaktadır.

Tehditler

Azerbaycan'da Yeşil Ekonomi ve Sürdürülebilir Turizmin SWOT analizinde yer alan "Tehditler" Tablo 5'te gösterilerek, aşağıda değerlendirilmiştir:

Madde 1: İklim değişikliğinin etkileri ve doğal afetler: İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanabilecek seller, kuraklıklar, orman yangınları gibi doğal afetler, Azerbaycan'ın doğal güzelliklerine, turizm kaynaklarına ve altyapısına ciddi zararlar verebilir.

Madde 2: Bölgesel istikrarsızlıklar ve güvenlik endişeleri: Azerbaycan'ın bulunduğu coğrafi konum, bölgesel istikrarsızlıklar ve güvenlik sorunlarından etkilenebilmektedir. Komşu ülkelerdeki çatışmalar, siyasi gerginlikler turistlerin güvenlik endişeleri nedeniyle Azerbaycan'ı tercih etmemelerine neden olabilir. Bu nedenle, bölgesel barış, istikrar ve güvenlik önlemlerinin artırılması önemlidir.

Madde 3: Petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve ekonomik krizler: Azerbaycan ekonomisinin petrol ve doğal gaz bağımlılığı, bu sektörlerdeki fiyat dalgalanmaları ve olası ekonomik krizlerin ülkenin turizm sektörüne yapılan yatırımları ve turist harcamalarını

etkilemesine neden olabilir. Turizm gelirlerinin çeşitlendirilmesi ve ekonomik istikrara katkısının artırılması da önemlidir.

Madde 4: Uluslararası rekabet ve alternatif destinasyonlar: Azerbaycan'ın benzersiz turizm ürünleri sunması, rekabet edebilmesi ve turistleri cezbetmesi için sürekli yenilikçi stratejiler geliştirmesi ve kendini farklılaştırması gerekmektedir. Aksi takdirde, alternatif destinasyonlara göre rekabet avantajını kaybedebilir.

Madde 5: Sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki başarısızlıklar: Turizm sektörünün çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan sürdürülebilir olması önemlidir. Eğer Azerbaycan, sürdürülebilir turizm uygulamalarında başarısız olursa, doğal ve kültürel kaynaklarına zarar verebilir ve uzun vadede turizm gelirlerini kaybedebilir.

Madde 6: Küresel iklim değişikliği ve doğal afetlerin olumsuz etkileri: İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanabilecek kuraklık, sel, orman yangınları gibi olaylar, Azerbaycan'ın turizm destinasyonlarına ve altyapısına ciddi zararlar verebilir ve turist sayısında düşüşe neden olabilir.

Madde 7: Bölgesel siyasi istikrarsızlık ve güvenlik sorunları: Azerbaycan'ın komşu ülkelerindeki olası savaşlar, iç karışıklıklar ve terör tehditleri, turistlerin bölgeye gelmelerini engelleyebilir ve turizm sektörünü olumsuz etkileyebilir.

Madde 8: Turizm sektöründe aşırı talep ve kapasite sorunları: Belirli dönemlerde ve bölgelerde aşırı turist talebi, Azerbaycan'ın turizm kaynaklarının kapasitesini aşabilir ve sürdürülebilirliği tehdit edebilir. Bu nedenle talep yönetimi ve kapasite planlaması önemlidir.

Sonuç

Turizm sektörü Azerbaycan ekonomisi için giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Petrol ve gaz sektörüne bağımlılığın azaltılması ve ekonomik çeşitliliğin sağlanması için turizm sektörünün geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ancak, doğal kaynakların ve çevrenin korunması için bu gelişmenin sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, Azerbaycan'ın turizm potansiyelini, mevcut politikalarını, güçlü ve zayıf yönlerini, fırsat ve tehditlerini ortaya koyarak sürdürülebilir bir turizm stratejisinin geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Azerbaycan'ın yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını geliştirmesi için kapsamlı öneriler sunmaktadır. Bu sayede ülkenin ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasında bir denge kurması hedeflenmektedir.

Azerbaycan'ın turizm sektöründeki güçlü yönleri arasında zengin doğal kaynakları, biyolojik çeşitliliği, tarihi-kültürel mirası ve iklim çeşitliliği, stratejik konumu ve Hazar Denizi kıyısı yer almaktadır. Turizm sektörünün ekonomiye katkısı ve hükümetin turizm geliştirme politika/stratejileri önemli avantajlar olarak görülmektedir. Azerbaycan'ın yenilenebilir enerji potansiyeli ve uluslararası iş birliği ve destek olanakları da fırsat olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan turizm altyapısındaki yetersizlikler ve yatırım eksikliği, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği, işgalden kurtarılan bölgelerdeki turizm potansiyelinin değerlendirilememesi gibi zayıf yönler de bulunmaktadır. Çevre kirliliği, yetersiz yenilenebilir enerji yatırımları, modernizasyon eksikliği ve eko-etiketleme sistemlerinin uygulanmaması gibi sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının düşük olması ve çevre bilincinin yetersizliği de turizm sektörünün zayıf yönleri arasındadır. Bu noktada yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi, turizm altyapısının çağdaştırılması ve yerel halkın turizme katılımının artırılması gibi fırsatlar bulunmaktadır. Ancak iklim değişikliği, doğal afetler, bölgesel istikrarsızlık, güvenlik endişeleri, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkileri gibi tehditler de dikkate alınması gereken risklerdir. Uluslararası rekabet, sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki aksaklıklar, aşırı talep ve kapasite sorunları da patlama tehdidi oluşturmaktadır.

Azerbaycan'ın turizmde sahip olduğu en önemli güçlü yönler, Azerbaycan'ın sahip olduğu doğal kaynaklar, tarihi ve kültürel miras ile turizm potansiyelidir. Zayıf yönler ise altyapı eksiklikleri, tanıtım ve pazarlama yetersizlikleri ile çevresel konulardaki eksikliklerdir. Başlıca fırsatlar, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizme geçiş ile kurtarılan bölgelerin turizme kazandırılması iken; tehditler arasında iklim değişikliği, doğal afetler ve bölgesel istikrarsızlıklar öne çıkmaktadır.

Azerbaycan'da yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi için dünyadan çeşitli örnekler incelenebilir:

Yenilenebilir Enerji Kullanımı: İzlanda, jeotermal ve hidroelektrik enerjiden yararlanarak enerji ihtiyacını karşılamaktadır. Benzer şekilde Azerbaycan da sahip olduğu yenilenebilir enerji kaynaklarını (güneş, rüzgâr, hidroelektrik) turizm sektöründe daha etkin kullanabilir. Özellikle kurtarılan bölgelerde yeşil enerji yatırımları yapılabilir.

Yeşil Bina Konseptleri: Avrupa Birliği'nin "Neredeyse Sıfır Enerjili Oteller Projesi" gibi turizm tesislerinde enerji verimliliğini artırmaya yönelik projeler Azerbaycan'da da uygulanabilir.

Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi: Amerika Sürdürülebilir Destinasyonlar Birliği gibi bölgesel bir yapılanma ile Azerbaycan'ın turizm destinasyonlarında doğal ve kültürel kaynakların korunması, atık yönetimi, enerji verimliliği gibi konulara odaklanılabilir.

Kamu-Özel Sektör İş birliği: Dubai Sürdürülebilir Turizm gibi paydaş katımlı bir model, Azerbaycan'da da turizm sektörünün sürdürülebilirliğini teşvik etmek için uygulanabilir.

Ekoturizm Projeleri: Bohol Adası'ndaki gibi yerel toplulukların da dahil olduğu ekoturizm projeleri, Azerbaycan'ın doğal güzelliklerinin korunması ve tanıtılması için hayata geçirilebilir.

Eko-Etiketleme: Avrupa Birliği Ecolabel, Travelife gibi uluslararası eko-etiketleme sistemleri, Azerbaycan'daki turizm tesislerinde de uygulanarak sürdürülebilirlik teşvik edilebilir.

Yerel Halkın Dahil Edilmesi: Sürdürülebilir turizm projelerinde yerel halkın istihdama katılması, geleneksel el sanatlarının tanıtılması, kültürel mirasın yaşatılması gibi unsurlara önem verilebilir.

Uluslararası İş birlikleri: BM, AB, Dünya Turizm Örgütü gibi kuruluşlarla iş birliği yapılarak küresel uygulamalar ve finansman destekleri Azerbaycan'a çekilebilir.

Çalışmadaki bulgular, dünyada yer alan uygulamalar ve diğer araştırmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Sunulan örnekler, turizm sektöründe sürdürülebilirliğin ve yeşil ekonomiye geçişin küresel bir gündem olduğunu göstermektedir (Nugroho vd., 2023; Hidayat vd., 2023; Ji vd. 2023; Zazilah-Mecha, 2023; Yang vd., 2022; Yu-Song, 2022; Stoican vd., 2022; Han-Li, 2021; Brel vd., 2020; Owners vd., 2019; Zainudin vd., 2018). Ancak bazı farklılıklar ve ek noktalar da mevcuttur:

Yeşil turizm uygulamaları (Zainudin ve diğerleri, 2018): Azerbaycan'ın zengin doğal kaynaklarını ve biyolojik çeşitliliğini koruyarak yeşil turizm uygulamalarına ağırlık vermesi önemlidir. Bu, ülkenin sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşmasına ve rekabet avantajı elde etmesine yardımcı olacaktır.

Yeşil ekonomiye dönüşüm (Owners ve diğerleri, 2019): Azerbaycan'ın petrol dışı sektörlerle yönelmesi ve yeşil ekonomiye geçişi hızlandırması, ekonomik çeşitliliği artıracak ve uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlayacaktır.

Yeşil ekonomi bağlamında sürdürülebilir kalkınma (Han ve Li, 2021): Turizm politikalarının sürdürülebilirlik ve çevresel etki konularına odaklanması, Azerbaycan'ın zayıf yönlerinden biridir. Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomi uygulamaları, ülkenin uzun vadeli başarısı için önemlidir.

Yeşil ekonomi girişimleri (Hidayat ve diğerleri, 2023): Uluslararası iş birliği ve destek olanakları, Azerbaycan'ın yeşil ekonomi girişimlerini destekleyebilecek bir fırsattır.

Yeşil ekonomi kavramının uygulanması (Nugroho ve diğerleri, 2023): Yerel halkın katılımı ve çevre bilincinin artırılması, yeşil ekonomi kavramının başarılı bir şekilde uygulanması için kritik öneme sahiptir. Bu durum, sürdürülebilirlik çabalarının toplumsal kabulünü artıracaktır.

Yeşil finansın yeşil inovasyona etkisi (Ji ve diğerleri, 2023): Yenilenebilir enerji yatırımlarının yetersizliği, Azerbaycan'ın zayıf yönlerinden biridir. Yeşil finansman kaynaklarına erişim ve yenilikçi yeşil teknolojilere yatırım, ülkenin yeşil ekonomiye geçişini hızlandıracaktır.

Bu araştırma dünyadaki diğer örneklerden ve çalışmalardan bazı farklılıklar göstermektedir. Araştırmanın odak noktası, Azerbaycan'daki turizm sektörünün yeşil ekonomi çerçevesinden değerlendirilmesidir. Birçok küresel çalışma genel olarak sürdürülebilir turizm veya ekoturizme odaklanırken, bu araştırma Azerbaycan'ın özel bağlamını ve yeşil ekonomi yaklaşımını ele almaktadır. Araştırma, Azerbaycan'ın turizm sektörünü yeşil ekonomi bağlamında değerlendirmek için kapsamlı bir SWOT analizi sunmaktadır. Bu kadar detaylı bir analiz diğer çalışmalarda yaygın değildir. Çalışma, Azerbaycan'ın yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm politika ve stratejilerini derinlemesine analiz etmektedir. Ana odak noktası, turizm sektörünü yeşil ekonomi perspektifinden analiz etmektir. Bu çalışma, turizm sektörünü Azerbaycan'ın yeşil ekonomi hedefleri doğrultusunda değerlendirmesi bakımından diğerlerinden farklılaşmaktadır.

Öneriler

Bu çalışmadaki SWOT analizi, dünya uygulamaları ve diğer çalışmalar, turizm sektöründe yeşil ekonomi ve sürdürülebilirlik yaklaşımlarının önemine işaret etmekte, sektörün yeşil dönüşümünü vurgulamakta ve farklı uygulamalar sunmaktadır.

Bu doğrultuda, politika yapıcılara, yerel yönetimlere ve yerel halka şu öneriler sunulabilir:

Politika Yapıcılara Öneriler:

- Turizm sektörü için enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, atık yönetimi, sürdürülebilir ulaşım ve doğal kaynakların korunmasını kapsayan bütünlük bir yeşil ekonomi stratejisi ve eylem planı oluşturulmalıdır.
- Turizm işletmelerini yeşil uygulamalara teşvik edecek mali ve yasal düzenlemeler, eko-etiketleme ve sertifikasyon programları desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımını ve turizm gelirlerinden payını artırmak için eğitim, farkındalık programları düzenlenmelidir.
- Turizm sektöründe yeşil istihdam ve yeşil beceriler teşvik edilmeli, bu alanda eğitim ve sertifikasyon programları geliştirilmelidir.
- Kamu-özel sektör-sivil toplum iş birliğiyle turizm bölgelerinde sürdürülebilirlik izleme ve değerlendirme mekanizmaları kurulmalıdır.

Yerel Yönetimlere Öneriler:

- Yerel turizm planları ve stratejileri, yeşil ekonomi ilkelerine uygun olarak gözden geçirilmeli ve yenilenmelidir.
- Turizm işletmelerinin enerji, su ve atık yönetimi konularında desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımı için mikro-girişimcilik programları başlatılmalıdır.
- Turizm bölgelerinde yürüyüş ve bisiklet yolları, toplu taşıma sistemleri gibi sürdürülebilir ulaşım altyapısı geliştirilmelidir.

- Yerel halkın çevre bilincini artırmak için eğitim ve farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.

Yerel Halka Öneriler:

- Yerel halk, turizm faaliyetlerinde aktif rol almalı ve yerel kültürün, el sanatlarının ve geleneksel ürünlerin tanıtımına katkıda bulunmalıdır.
- Yerel halk, turizm işletmelerinin yeşil uygulamalarını desteklemeli ve tercih etmelidir.
- Yerel halk, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına özen göstermeli, atık azaltma, geri dönüşüm ve enerji tasarrufu konularında bilinçli davranmalıdır.
- Yerel halk, turizm sektöründeki yeşil istihdam fırsatlarından yararlanmalı ve yeşil beceriler edinmelidir.
- Yerel halk, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilir turizm girişimlerine aktif katılım sağlamalıdır.

Azerbaycan'ın turizm sektörünün yeşil ekonomiye dönüştürülmesi ve sürdürülebilir bir model oluşturulması için sunulan öneriler, tüm paydaşların iş birliği ve katılımını gerektirmektedir.

Çalışmanın sınırlılıkları:

- Uygulamalardan veya saha verilerinden yoksun olması.
- Çalışma genel bir bakış sunmaktadır. Belirli bir bölgeye odaklanmamaktadır.
- Sürdürülebilir turizm uygulamalarının başarısını ölçmek ve izlemek için somut göstergeler belirlenmemiştir.
- Çalışma, yerel halkın görüşlerini ve sürdürülebilir turizm uygulamalarından etkilenme derecelerini yeterince ele almamaktadır.

Bundan sonraki yapılacak olan çalışmalara yönelik öneriler:

- **Saha Araştırması:** Belirli destinasyonlarda veya işletmelerde saha çalışmaları ve veri toplama yoluyla ampirik araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- **Paydaş Analizi:** Yerel halkın, işletmelerin, yönetimlerin ve diğer paydaşların bakış açılarını ve endişelerini kapsamlı bir şekilde analiz edebilir.
- **Ölçüm Çerçevesi:** Sürdürülebilir turizm uygulamalarının başarısını ölçmek için tutarlı bir performans göstergesi ve ölçüm çerçevesi geliştirebilir.
- **Destinasyon Yönetimi:** Yeşil ekonomiye geçişin destinasyon yönetimi ve planlama süreçlerine etkilerini ve entegrasyonunu araştırabilir.
- **Teknoloji ve İnovasyon:** Yeşil teknolojilerin ve inovasyonların sürdürülebilir turizm üzerindeki etkileri ve benimsenmesi araştırılabilir.

Bu şekilde araştırmalar daha somut, uygulanabilir önerilere ulaşabilir. Ayrıca, teorik çerçeveyi gerçek dünya uygulamalarıyla harmanlayarak yeşil ekonomi ve sürdürülebilir turizm alanına katkıda bulunabilir.

Kaynakça

- Abasova, Y. (2011). The role of international exhibitions and fairs in the development of tourism. *Materials of The Scientific-Practical Conference on The Subject of Agricultural Economy: 20th Anniversary of Independence (217-221)*. Baku.
- Abbasova, K. (2018). *Azerbaycan'da Hazar Kıyısının Turizm-Rekreasyon Potansiyelinin Analizi ve Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. UNEC.
- Abdullayeva, G. (2023). Azerbaycan'da eko-turizmin geliştirilmesi. *Turan-Sam*, 15(Sp. Sayı), 45-57.
- Ahmadli, T., Hasanov, H. & Huseynov, R. (2021). Lenkaran bölgesinin ekoturizm potansiyeli. *Batı Kaspi Üniversitesi Dergisi*. Bilimsel Haberler (3), e-ISSN 2789-4614.
- Ahmadov, E. & Khalilov, T. (2019). Azerbaijan from inclusive and innovative governance to green economy. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 988-1001.

- Alakbarova, A. (2012). *Azərbaycan'ın güney bölgəsinin (Lenkaran bölgəsi) turizm arz olanakları və halkın turizmə baxış açısı* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Albekov, A. U., Parkhomenko, T. V. & Polubotko, A. A. (2018). Green economy: a phenomenon of progress and a concept of environmental security. *In Contemporary Issues in Business and Financial Management in Eastern Europe* (Vol. 100, pp. 1-8). Emerald Publishing Limited.
- Asadov, I. & Erdélyi, É. (2020). Opportunities, challenges and citizen's viewpoint of ecotourism in Azerbaijan: Case Study Of Shahdag National Park. *Modern Management Tools And Economy of Tourism Sector In Present Era*, 167.
- Askerov, A.T., Bilalov, B.A. & Gulaliyev, C.G. (2011). *Ekoloji turizm*. Adiloğlu yayınevi.
- Aslanov, E. (2011). Azərbaycan'da turizm sektöri: tarix, mevcut durum ve gelişme beklentileri. *Azərbaycan Turizm və İşletmə Üniversitesi Dergisi*, 1, 22-29. <https://turizm-tedqiqatlari.blogspot.com/>.
- Azərbaycan Devlet İstatistik Komitesi. (2016). <https://www.stat.gov.az/source/tourism/>.
- Bilalov, B. & Yusupov, G. (2012). Kırsal kalkınmada toplum temelli turizmin önemi. *Azərbaycan Turizm və İşletmə Üniversitesi Dergisi*, 2, 71-75.
- Bramwell, B. & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421.
- Brel, O., Zaytseva, A. & Kaizer, P. (2020). Contribution of tourism to diversification and development of a green economy. *In E3S Web of Conferences*. Vol. 217, p. 05001. EDP Sciences.
- Chala, V. & Orlovska, Y. (2021). Green economy development: methodological approach. *Baltic Journal of Economic Studies*, 7(3), 203-208.
- Chien-Hung, L. (2019). An empirical study on consumer experience and quality of green tourism. *In 2019 3rd International Conference on Education, Culture and Social Development* (ICECSD 2019) (pp. 163-170). Atlantis Press.
- Dargahov, V. & Karimov, R. (2014). *Investment opportunities of tourism industry in azerbaijan and its regions*.
- Dogaru, L. (2021). Green economy and green growth - opportunities for sustainable development. *In Proceedings*. Vol. 63, No. 1, P. 70. MDPI.
- Galushkina, T. & Kostetska, K. (2012). Zelena" ekonomika v sektoralnii modeli rozvytku v Ukraini ["Green economy" in the sectoral model of development in Ukraine]. *Economic innovations*, 48, 68-77.
- Gasımlı, V.A., Hüseyin, R.Z., Huseynov, R.F., Hasanov, R.B., Jafarov, C.R., Bayramova, A.B. (2022). *Yeşil ekonomi*. Azprint yayınevi.
- Gaziyev, E. & Boyacıoğlu, E. Z. (2021). Azərbaycan ekonomisinin gelişiminde turizmin yeri: türkiye tecrübesinin uygulanabilirliği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 275-295.
- Hajiyev, B. (2021). Prospects for the development of ecotourism in the republic of azerbaijan.
- Han, L. & Li, L. (2021). Sustainable development of tourism under the background of low-carbon and green economy. *Advances in Materials Science and Engineering*, 2021, 1-8.
- Herbig, P. & O'Hara, B. (1997). Ecotourism: a guide for marketers. *European Business Review*, 97(5), 231-236.
- Hidayat, M. S., Yasin, A., Sulistiowati, R., Regina, D. & Nugrahanti, T. P. (2023). Green economy initiatives in enhancing social solidarity in the tourism sector in coastal areas. *International Journal of Science and Society*, 5(1), 232-243.
- Hussain, I. (2022). An overview of ecotourism. *IJNRD-International Journal of Novel Research and Development*, 7(3), 471-481.

- İslamzade, İ. (2021). *Azerbaycan'da alternatif turizm çeşitlerinin turizm potansiyeline ekonomik etkileri üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans]. Selçuk Üniversitesi.
- Ji, X., Zhang, S. & Lu, Y. (2023). Does an environmental management system affect green innovation: the role of green financing in china's tourism sector in a circular economy. *Sustainability*, 15(8), 6411.
- Kozak, M. & Nield, K. (2004). The role of quality and eco-labelling systems in destination benchmarking. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(2), 138-148.
- Lenzen, M., Sun, Y. Y., Faturay, F., Ting, Y. P., Geschke, A. & Malik, A. (2018). The carbon footprint of global tourism. *Nature Climate Change*, 8(6), 522-528.
- Loiseau, E., Saikku, L., Antikainen, R., Droste, N., Hansjürgens, B., Pitkänen, K., ... & Thomsen, M. (2016). Green economy and related concepts: an overview. *Journal of Cleaner Production*, 139, 361-371.
- Malheiro, A., Sousa, B. B., Liberato, D. & Liberato, P. (2020). Sustainability in tourism and hospitality: trends and challenges. In *35th IBIMA conference education excellence and innovation management: A 2025 vision to sustain economic development during global challenges* (pp. 15545-15555). IBIMA.
- Mehmandarova, G. (1998). Khinalig: linguists dream, invaders' nightmare. *Azerbaijan International*, 6(2), 50-51.
- Nugroho, L. D., Melati, S. R., Wahyuliana, I., Pawestri, A. & Kurniawan, L. F. (2023). Legal policy of implementation green economy in the tourism sector to realize sustainable tourism and environment. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, Vol. 1181, No. 1, p. 012018. IOP Publishing.
- Orujova, M. (2015). Spor turizmi örneğinde Azerbaycan turizminin modern kalkınma perspektifleri. *Azerbaycan Turizm ve İşletme Üniversitesi Dergisi*, 9, 62-67.
- Owners, P., DeLacy, T. & Jiang, M. (2019). Transforming A tourism destination into a green economy: a policy analysis of Wakatobi islands, Indonesia. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, Vol. 363, No. 1, p. 012004. IOP Publishing.
- Pahl, N. & Richter, A. (2009). SWOT Analysis: Idea, methodology and a practical approach. *BoD-Books on Demand*.
- Pan, S. Y., Gao, M., Kim, H., Shah, K. J., Pei, S. L. & Chiang, P. C. (2018). Advances and challenges in sustainable tourism toward a green economy. *Science of The Total Environment*, 635, 452-469.
- Renner, M., Sweeney, S., & Kubit, J. (2008). Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world: Report for United Nations Environment Programme. *UNEP: Nairobi, Kenya*.
- Sadikhova, Z.R., Mehbalıyeva, M. & Yagubova, A. (2023). *Karabağ ekonomik bölgesinde turizmin pazarlama yönlerinden araştırma yönergeleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans]. Azerbaycan Teknik Üniversitesi.
- Salas-Zapata, W. A. & Ortiz-Muñoz, S. M. (2019). Analysis of meanings of the concept of sustainability. *Sustainable Development*, 27(1), 153-161.
- Samedova, E. & Abasova, Y. (2020). Strategic governance of tourism development in azerbaijan: practical aspects and a mechanism for improvement. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 3, 521-532.
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245-249.
- Seferov, R. & Hesenov, T. (2006). Azerbaycan'ın turizm potansiyeli ve turizm etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 255-272.

- Shtal, T. V., Buriak, M. M., Amirbekuly, Y., Ukubassova, G. S., Kaskin, T. T., & Toiboldinova, Z. G. (2018). Methods of analysis of the external environment of business activities. *Revista Espacios*, 39(12).
- Stoican, M., Vărvăruc, D. & Filip, N. (2022). Practicing a sustainable tourism in the context of supporting the green economy. *In 30 years of economic reforms in the Republic of Moldova: economic progress via innovation and competitiveness* (Vol. 1, pp. 223-230).
- Streimikiene, D., Svagzdiene, B., Jasinskas, E. & Simanavicius, A. (2021). Sustainable tourism development and competitiveness: the systematic literature review. *Sustainable Development*, 29(1), 259-271.
- Şihiyev, K. (2018). *Ekolojik Turizm Özelliklerinin ve Kalkınma Sorunlarının İncelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans]. Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi.
- Terzić, L. (2023). Why is the transition to a green economy important for achieving sustainability? a review of some theoretical approaches and empirical research presented in the literature. *Икономическа Мисъл*, 3, 307-332.
- Travel, W. T. T. C. (2017). *Tourism: Global Economic Impact & Issue 2018*. WTTC.
- Tsoutsos, T., Tournaki, S., de Santos, C. A. & Vercellotti, R. (2013). Nearly zero energy buildings application in mediterranean hotels. *Energy Procedia*, 42, 230-238.
- UNEP. (2011). Towards a green economy: pathways to sustainable development and poverty eradication - a synthesis for policy makers, www.unep.org/greeneconomy.
- Verdzada, N. (2023). *turizm sektörünün Azerbaycan'ın makroekonomik göstergelerine etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans]. Haliç Üniversitesi.
- Wearing, S. (2001). *Exploring socio-cultural impacts on local communities*. In *The Encyclopedia of Ecotourism* (pp. 395-410). CABI Publishing.
- World Tourism Organization. (2018). *Tourism for Development – Volume II: Good Practices*. UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284419746>
- WTO. (2005). Making tourism more sustainable-a guide for policy makers (English version).
- Yang, W., Chen, Q., Dao, Y., Huang, X. & Shao, W. (2022). Ecological civilization and high-quality development: do tourism industry and technological progress affect ecological economy development? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1), 783.
- Yordanova–Dinova, P., & Bichurova, I. (2019). The green economy-an approach for the sustainable development of the food industry. *Knowledge-International Journal*, 34(5), 1289-1294.
- Yu, Z., & Song, Z. (2022). Research on the green development of tourism economy among the central cities in the lower reaches of the yellow river.
- Zainudin, A., Wan Mohamad Asyraf, W. A. & Yusnita, Y. (2018). Sustainable Tourism: the moderating effect of tourists' educational background in the relationship between green practices and customer satisfaction. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(4), 21-27.
- Zazilah, A. N., & Mecha, I. P. S. (2023). Green economy and ecotourism-based development model of oling river food, banyuwangi. *International Journal of Applied Sciences in Tourism and Events*, 7(1), 78-86.

İnternet Kaynakları

AZERBAIJANS. (2024). https://www.azerbaijans.com/content_891_tr.html. (Erişim tarihi: 13.03.2024).

Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi. (2023a). <https://www.stat.gov.az/news/index.php?lang=az&id=5763>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).

- Azərbaycan Devlet İstatistik Komitesi. (2023b). <https://www.stat.gov.az/news/index.php?lang=az&id=5754>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- ADVANTOUR. (2023). <https://www.advantour.com/azerbaijan/tourism/sustainable-ecotourism.htm>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- <https://azerbaijan.travel/enjoy-winter-summer-adventures-shahdag> (Erişim tarihi: 13.02.2024).
- Azərbaycan Cumhuriyeti Turizm Stratejik Yol Haritası. (2016). <https://monitoring.az/assets/upload/files/d53a6f3606f2ec987a4084ee6664380e.pdf>. (Erişim tarihi: 15.02.2024)
- Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet Turizm Acentası. (2023). <https://tourism.gov.az/pages/umumi-melumat>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan Turizm Bürosu. (2023a). <https://www.tourismboard.az/az/publication/907/78>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan 2030. (2022). <https://e-qanun.az/framework/46813>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı. (2023). <https://www.economy.gov.az/az/page/yasil-iqtisadiyyat>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı. (2023). <https://www.minenergy.gov.az/>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Turizmcinin Gazetesi. (2022). <https://www.turizmciningazetesi.com/2022/01/azerbaycan-turizm-endustrisinin-yeni-normalde-basarilari/>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azerbaijan. (2021). <https://azerbaijan.travel/tourism-development-strategy/slow-food-travel-azerbaijan>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azertag.(2023).https://azertag.az/xeber/palchiq_vulkanlari_turizm_kompleksinin_bas_planinda_nezerde_tutulan_isler_basa_chatmaq_uzredir-2461289. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan Turizm Bürosu. (2023b). <https://tourismboard.az/news/681-news>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan 2020: Geleceğe Dair Vizyon. (2012). <https://e-qanun.az/framework/25029>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azertag. (2021). https://azertag.az/xeber/son_10_ilde_turizm_sahesinin_inkisafina_dovlet_qaygisi-1842243. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet Turizm Acentası. (2018). <https://tourism.gov.az/news/azerbaycanin-yeni-turizm-brendi-teqdim-olundu>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Travelife. (2024). <https://staybetterplaces.com/>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- GİFT. (2024). <http://www.greentourism.eu/en/GreenLabel/Details/5>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- UN. (2024). <https://www.un.org/en/chronicle/article/icelands-sustainable-energy-story-model-world>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- ASEİC. (2024). <http://www.aseic.org/resources/download/map/europe2015/Switzerland.pdf>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- DEUTSCHLAND. (2024). <https://www.deutschland.de/tr/ekonomi-almanya>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- VİSİT. (2024). <http://www.visit21.net/>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- EVİSA. (2024). <https://www.evisa.gov.az/en/>. (Erişim tarihi: 13.03.2024).
- Green Wave. (2016). <https://ecoclubua.com/state/17-tsilej-staloho-rozvytku/>. (Erişim tarihi: 01.05.2024).
- OECD. (2024). <https://www.oecd.org/greengrowth/>. (Erişim tarihi: 04.05.2024).

- EMF. (2024). <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>. (Erişim tarihi: 04.05.2024).
- EC. (2024). https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/green-infrastructure_en. (Erişim tarihi: 04.05.2024).
- TWI. (2024). <https://www.twi-global.com/technical-knowledge/faqs/what-is-green-energy>. (Erişim tarihi: 04.05.2024).
- SUTOMA. (2024). <https://www.jade-hs.de/international/international-office/archiv/sutoma/>. (Erişim tarihi: 04.05.2024).
- CTB. (2024). <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/swot-analysis/main>. (Erişim tarihi: 30.05.2024).
- BRM. (2024). <https://research-methodology.net/theory/strategy/swot-analysis/>. (Erişim tarihi: 30.05.2024).

Extended Summary

This study aims to analyse Azerbaijan's tourism sector in depth from the perspective of green economy and sustainability and to provide recommendations based on this analysis. Through a literature review and analysis of secondary data, it is revealed that Azerbaijan's rich natural, historical, and cultural heritage has a significant potential for the tourism sector. The country is home to World Heritage sites registered by UNESCO, impressive Caucasian landscapes, healing mineral waters, and important spas for health tourism. It also has a diversity of climates and geographical advantages that allow for a variety of tourism activities such as beach, mountain, spa, plateau, and sports tourism. The strengths of Azerbaijan's tourism sector include its strategic location, natural beauty along the Caspian Sea and renewable energy potential. The contribution of tourism to the country's economy, government policies and incentives for the development of the sector are also strengths. However, weaknesses include deficiencies in tourism infrastructure, insufficient promotional activities, failure to fully utilize the potential of liberated areas, environmental pollution problems, lack of eco-labelling systems, and low participation of local people in tourism activities. The study highlights opportunities such as assessing the tourism potential of liberated territories, developing international cooperation, supporting digital transformation, implementing green economy practices, modernizing tourism infrastructure, establishing eco-labelling systems, and increasing the participation of local people in tourism activities. On the other hand, potential threats include the effects of climate change, the spread of natural disasters, regional instability, economic fluctuations, international competitive pressure, failures in sustainable tourism practices, security issues and excessive demand/capacity problems. The study examines in detail the environmental, economic, and social benefits of sustainable tourism practices. The study presents various examples from around the world. The "Nearly Zero Energy Hotels" project in the European Union, the Sustainable Destinations Association of America (SDAA) in the Caribbean and Central America, Dubai's green economy and sustainable tourism principles, international eco-labels, and programs (Ecolabel, Travelife, PAN Parks, VISIT) and the green economy plans of countries such as Iceland, Switzerland and Germany are examined. Previous studies have emphasized the importance of integrating the green economy concept into the tourism sector. This integration plays a critical role in ensuring environmental sustainability, conserving natural resources, and generating economic benefits. Green practices in the tourism sector (energy efficiency, waste reduction, green technologies, etc.) can both increase customer satisfaction and reduce the environmental footprint of the sector. Green financing and environmental management systems are key for tourism companies to adopt and implement green innovations. Some countries have established policy frameworks but face challenges in implementation and monitoring. It has been observed that tourists with higher levels of education value green practices more, which increases customer loyalty. However, some destinations have successfully adopted green economy principles and ecotourism models, contributing to the well-being of local people. It is emphasized that ecotourism models have the potential to generate income, provide employment opportunities and increase socio-economic welfare in regions by supporting local economic development. On the other hand, with examples from different regions of the world, the challenges and opportunities encountered in the process of transition to a green economy are revealed and successful practices are shared. The study emphasizes that the tourism potential of rescued regions offers opportunities for international cooperation, digitalization, green economy practices, infrastructure modernization, eco-labelling and increasing the participation of local people. On the other hand, climate change and natural disasters, regional instability, economic fluctuations, international competition, failures in sustainable tourism practices, impacts of natural disasters, security issues and excessive demand/capacity issues stand out as potential threats. Future research should focus on sustainable tourism in protected areas, tourism development in rural areas, tourism marketing in the Karabakh region and various other topics. While tourism in Azerbaijan continues to contribute economically, it is emphasized that ecotourism development can promote local participation, income generation, job opportunities and socio-economic development. Based on the results of the

SWOT analysis, comprehensive recommendations have been developed for policy makers, local authorities, and local communities. Policy makers are advised to prepare an integrated green economy strategy that includes the tourism sector, make legal regulations in this area, organize training programs for workers and entrepreneurs in the sector promote green employment areas. Local governments are advised to review existing tourism plans from a sustainability perspective, make improvements in energy, water, and waste management, initiate micro-entrepreneurship programs to stimulate local economic activities, develop sustainable transportation infrastructure and organize educational campaigns to raise environmental awareness. Finally, local communities are expected to actively participate in tourism activities, support the protection of natural resources and cultural heritage, adopt green practices, and benefit from green jobs, and participate in local initiatives.

